

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра фінансів
(найменування кафедри)

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня бакалавр
зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
(шифр та найменування спеціальності)

за освітньою програмою

«Податкова та митна справа»
(назва освітньої програми)

на тему: **«Податок на доходи фізичних осіб як основне джерело
наповнення місцевих бюджетів»**
(назва теми)

Виконавець:

студентка факультету фінансів та банківської
справи

Хищенко Аліна Максимівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

Науковий керівник:

д.е.н., професор

(науковий ступінь, вчене звання)

Волохова Ірина Семенівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність. Податки є необхідною складовою функціонування будь-якої держави, адже саме з її появою виникла податкова система. Одним із першочергових завдань, які постають перед державою є побудова ефективної системи податків, завдяки якій можливим є забезпечення стійкого розвитку не тільки економіки країни чи окремого підприємства, але й її територій. В процесі розвитку ринкових відносин важливим є регулювання державою рівня доходів бюджету, стабільності економіки та цілісності суспільства, що досягається завдяки результативній системі функціонування прямого оподаткування. Через фіскальну функцію реалізується головне призначення податків, яке полягає в формуванні фінансових ресурсів держави задля виконання покладених на неї функцій. В системі прямого оподаткування України фіскальна значимість податку на доходи фізичних осіб є досить вагомою, адже він є одним із бюджетоутворюючих податків.

Багато вчених економістів зробили вагомий вклад у дослідження персонального оподаткування, серед них Д. Рікардо, А. Лаффер, А. Сміт, А. Вагнер, Д. Міль, Д. Кейнс, Ф. Нітті, наукові здобутки яких містять розробки теоретико-методологічних засад оподаткування. Оцінкою розвитку персонального прибуткового оподаткування займалися А. Данілова, Т. Тучак, К. Швабій, Л. Сідельнікова, В. Андрущенко, В. Тропіна, А. Соколовська, І. Шевчук, В. Мельник, Ю. Іванов, Н. Фролова. Дослідження проблем функціонування податкової системи, зокрема податку на доходи фізичних осіб висвітлюються в працях В. Мартиненка, П. Мельника, М. Чумаченка, І. Лукінової, І. Луніної, П. Лайка, Л. Шаблістої та ін. Вагомий внесок у розвиток теорії оптимального оподаткування доходів фізичних осіб зробили М. Боскін, Т. Пікетті, Дж. Міррліс, І. Вернінг, Ф. Ален, А. Пігу, В. Вікрі. Н. Менкью, В. Парето, А. Бліндер. Особливості щодо проведення та втілення реформ введення пропорційної системи оподаткування доходів фізичних осіб досліджені у роботах Й. Вайнера, П. Обандо, П. Сааведри, А. Пейчел, Дж. Валакі, К. Мерфі, та інші. Разом з тим, багато питань відносно системи прибуткового оподаткування залишаються не вирішеними.

Ефективне функціонування системи оподаткування доходів суспільства зумовлює розвиток економіки України як соціально-орієнтованої. На сьогоднішній день українська податкова система повинна бути результативною та відповідати пріоритетам політики держави, яка має соціальне спрямування аби забезпечити достатній обсяг податкових надходжень до бюджету. Таким чином, важливим є подальше дослідження та пошук шляхів реформування механізму оподаткування доходів фізичних осіб.

Метою кваліфікаційної роботи на здобуття освітнього ступеня бакалавр є дослідження української системи функціонування податку на доходи фізичних осіб та надання пропозицій щодо її удосконалення.

Реалізація мети дослідження знаходить своє відображення у вирішенні наступних завдань:

- розглянути економічну сутність, функції та принципи податку на доходи фізичних осіб;
- дослідити історію виникнення та розвиток системи прибуткового оподаткування фізичних осіб;
- охарактеризувати законодавче регулювання та механізм стягнення податку на доходи фізичних осіб в Україні;
- проаналізувати фінансову роль податку на доходи фізичних осіб в доходах Зведеного бюджету України за період 2017-2021 рр.;
- здійснити аналіз надходжень податків з доходів фізичних осіб до місцевих бюджетів та бюджету м. Київ за період 2017-2021 рр.;
- розглянути зарубіжний досвід щодо оподаткування доходів фізичних осіб та можливості його використання в Україні;
- надати пропозиції щодо вдосконалення механізму прибуткового оподаткування громадян в Україні.

Об’єкт дослідження – система оподаткування доходів фізичних осіб в Україні.

Предмет дослідження – економічні відносини між державою та платником податків, які виникають в процесі оподаткування доходів.

Методологічну основу дослідження складають загальнонаукові та економічні методи, зокрема історичний (дослідження історії оподаткування), абстрактно-логічний (вивчення сутності, економічної природи та функцій прибуткового оподаткування), статистичний (аналіз податкових надходжень та їх фіскальної ролі), графічний (для наочності результатів досліджень), розрахунковий, синтез, конкретизація, метод аналогії, аналіз та порівняння.

Інформаційною базою кваліфікаційної роботи на здобуття освітнього ступеня бакалавр є нормативно-правові акти України, аналітичні матеріали Міністерства фінансів України, Державної казначейської служби, Державної служби статистики, НБУ, наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених, матеріали науково-практичних конференцій, монографій, дані Інтернет.

Публікації та апробація результатів дослідження. Результати дослідження, що були проведенні в кваліфікаційній роботі бакалавра висвітлені під час участі у II Молодіжному податковому конгресі, за результатами якого опубліковано статтю на тему «Фіскальна достатність ПДФО у контексті економічного розвитку України».

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаної літератури. Загальний обсяг роботи становить 76 сторінок. Основний зміст роботи викладено на 70 сторінок. Робота містить 10 таблиць та 25 рисунка.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «Теоретичні основи оподаткування доходів фізичних осіб» розглянуто економічна сутність, функції та принципи податку на доходи фізичних осіб, історія виникнення та розвиток системи прибуткового оподаткування фізичних осіб, законодавче регулювання та механізм стягнення податку на доходи фізичних осіб в Україні.

У другому розділі «Аналіз ефективності функціонування системи оподаткування доходів фізичних осіб в Україні» проаналізовано надходження податку на доходи фізичних осіб до Зведеного бюджету України за період 2017-2021

рр., досліджено надходження податку на доходи фізичних осіб до місцевих бюджетів України за період 2017-2021 рр. та надходження податку на доходи фізичних осіб у місцевий бюджет м. Київ за період 2017-2021 рр.

У третьому розділі «Шляхи вдосконалення системи оподаткування доходів фізичних осіб в Україні» розкрито зарубіжний досвід щодо оподаткування доходів фізичних осіб та можливості його використання в Україні, надано пропозиції щодо вдосконалення механізму прибуткового оподаткування громадян в Україні.

ВИСНОВКИ

1. Поняття «податки» та «система оподаткування» з'явилися з виникненням та розвитком держави й суспільства. В процесі еволюційних змін податки перетворилися від внесків несистематичного характеру до обов'язкових безповоротних платежів та постійного джерела наповнення бюджету. Економічний зміст податків простежується через їх вплив на розподіл та перерозподіл доходів й фінансових ресурсів держави. Серед науковців не має єдиного підходу щодо визначення функцій податків, проте традиційно виділяють фіскальну та регулюючу, в той час як регулююча поділяється на мотивуючу та стримуючу.

2. Прибуткове оподаткування займає досить вагому роль у системі функціонування прямих податків, зокрема майнових, промислових, ресурсних. Залежність між обсягом отриманих доходів та обсягів податків до сплати у бюджет є прямою, що характерне саме для прибуткового оподаткування. Одним із найважливіших бюджетоутворюючих податків є податок на доходи фізичних осіб, який пройшов досить довгий шлях розвитку та еволюції. Історично з часів незалежної України ПДФО прийшов п'ять етапів розвитку.

3. Відповідно до українського законодавства податок на доходи фізичних осіб є загальнодержавним та перерозподіляється між державним, місцевими та обласними бюджетами України. ПДФО регулюється розділом IV Податкового кодексу України, де визначено об'єкт, платники, база, ставки, податковий період, пільги, знижки тощо.

4. У фінансовому значенні роль ПДФО в утворенні дохідної частини бюджету є дуже важливою, адже саме даний податок займає лівову долю у процесі формування фінансових ресурсів держави. Протягом останніх п'яти років у складі податкових надходжень зведеного бюджету податок на доходи фізичних осіб займає друге місце після податку на додану вартість, що підкреслює його значимість. Станом на 2021 рік питома вага податку на доходи фізичних осіб в доходах Зведеного бюджету України складає 21%. Протягом досліджуваного періоду показник виконання плану перевищує 100%, що свідчить про стабільність формування державних ресурсів. Ефективна ставка ПДФО є значно нижчою від номінальної, що обумовлюється існуванням соціальних податкових пільг, які прив'язані до розміру мінімальної зарплати та прожиткового мінімуму, а коефіцієнт продуктивності в середньому складає 40%, що обумовлюється існуванням доходів, які оподатковуються за ставкою 0%, а також звільненням або ухиленням від сплати податку. Податкове навантаження на одну особу зайнятого населення протягом аналізованого періоду зросло на 13907,9 гривень.

5. Стабільно у формуванні доходів місцевих бюджетів основним бюджетоутворюючим податком є ПДФО, питома вага якого у 2021 році складає 36,5%. Середній рівень виконання планових показників надходжень податку на доходи фізичних осіб до місцевого бюджету за аналізований період становить 101,6%. В абсолютному виразі об'єм ПДФО у місцевому бюджеті зріс на 101,5 млрд. грн. У 2021 році порівняно з 2020 роком відбулося стрімке зростання темпів росту ПДФО на 11,9% або на 22,1 млрд. грн. У формуванні фінансових ресурсів бюджету м. Київ ПДФО також займає першочергову роль. За досліджуваний період збільшення доходів та податкових надходжень бюджету м. Київ відбулися за рахунок збільшення ПДФО на 14,9 млрд. грн. або у 2 рази. У 2021 році питома вага ПДФО у бюджеті Києва складає 41,9%. В розрізі окремих складових ПДФО за III квартал 2021 року припадає саме на ПДФО із заробітної плати, значення якого протягом досліджуваного періоду складає 85%. В процесі аналізу виявлено, що рівень податкового тягара з податку на доходи фізичних осіб є вищим в 3 рази саме на одного мешканця столиці ніж країни.

6. Проаналізувавши світовий досвід розвинених країн щодо оподаткування доходів громадян можемо зробити висновок, що зарубіжна система функціонування податку на доходи фізичних осіб, в першу чергу, є соціально орієнтованою та справедливою, так як її основою є прогресивна шкала оподаткування. В таких країнах як Бельгія, Фінляндія, Швеція, Данія місцеве самоврядування наділене повноваженнями самостійно визначати рівень ставок оподаткування доходів громадян, а в Естонії, Греції, Латвії, Норвегії повний обсяг ПДФО зараховується саме до місцевих бюджетів, що сприяє самостійності та незалежності бюджетів від трансфертів. В системі оподаткування Німеччини та Великобританії існує поділ на групи або податкові категорії, для яких встановлений різний рівень податкового навантаження, а також закріплений список соціальних послуг, а в Японії неоподатковуваний мінімум для громадян встановлюється з врахуванням їх родинного стану. В США прибутковий податок може стягуватися як з окремої особи, так із цілої сім'ї, крім того, існує чотири групи платників податку, доходи яких оподатковуються за різними ставками. Зважаючи на зарубіжний досвід економічно розвинених країн вважаємо, що в процесі пошуку напрямів щодо адаптації зарубіжного досвіду до українських реалій необхідно враховувати національні особливості тієї чи іншої країни, а також створювати свою власну модель системи прибуткового оподаткування, яка б, в першу чергу, була соціально орієнтованою, ефективною, справедливою.

7. В процесі аналізу ефективності податку на доходи фізичних осіб та особливостей його функціонування як в Україні так і в іноземних країнах, а також дослідженні чинних норм законодавства з метою реформування української системи оподаткування доходів громадян для досягнення максимального рівня соціальної справедливості вважаємо за необхідне запропонувати шляхи вдосконалення механізму прибуткового оподаткування громадян в Україні, а саме:

- запровадити прогресивну шкалу оподаткування;
- вдосконалити законодавство з приводу надання податкових соціальних пільг;

- перерозподілити податкове навантаження між платниками податків, які мають різний склад сім'ї;
- змінити частку та порядок зарахування податку на доходи фізичних осіб до місцевих бюджетів;
- запровадити обов'язкове соціальне страхування населення;
- формувати податкову культуру платників податків, їх свідомості щодо сумлінної сплати податків.

Отже, адаптація запропонованих шляхів удосконалення механізму прибуткового оподаткування в Україні підвищить рівень податкової конкурентоспроможності держави, а також її економічний та соціальний розвиток.